

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Δ

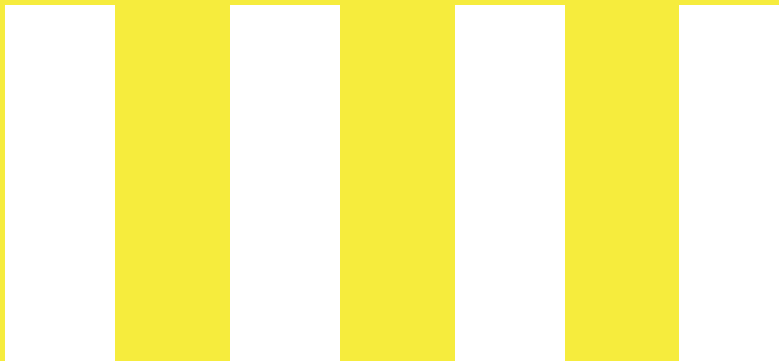
Λογοτεχνικά και θεατρικά κείμενα

Ομάδα 1η

Κλιάφα Μ., *Ο κόσμος βαριέται να διαβάξει θλιβερές ιστορίες*, εκδ. Κέδρος, Αθήνα 1986, σ. 17.

Έπαιζαν στον δρόμο. Στάθηκα και τα κοίταζα. Ξαφνικά –πώς μου ήρθε;– βουρ, έτρεξα και μπήκα στον κύκλο. «Ε, ψιτ, εσύ πού πας;», το κορίτσι που με ρωτούσε ήταν ψηλό, στο μπόι μου. Φορούσε τζιν παντελόνι. «Θέλω να παίξω κι εγώ», είπα. «Εσύ είσαι γυφτάκι», είπε το κορίτσι. Και με έσπρωξε με τον αγκώνα της. «Όχι, είμαι σοκολατένια», ψέλλισα. Τα παιδιά γέλασαν. «Είσαι ψεύτρα», φώναξε ένα παιδί κι ένα άλλο είπε: «Οι γύφτοι είναι κλέφτες». «Οι γύφτοι φτιάξαν τα καρφιά και σταυρώσαν τον Χριστό», πέταξε ένα τρίτο. Αγρίεψα. «Όχι, αυτό δεν είναι αλήθεια», στρίγγλισα. Τα παιδιά γελούσαν. Γελούσαν κι έλεγαν ένα σωρό βλαστήμιες. «Εγώ, δεν πείραξα κανένα», φώναξα. «Γυφτάκι... γυφτάκι... γυφτάκι...», έλεγαν τα παιδιά. Βούλωσα με τις παλάμες μου τα αυτιά. Η φωνή τους τρύπωνε από παντού. «Γυφτάκι... Γυφτάκι...». «Όχι, μην κλάψεις, μην κλάψεις μπροστά τους», έλεγα μέσα μου. Και κατάπινα τα δάκρυα.

Τα παιδιά κουράστηκαν να με περιγελούν. «Πάμε να φύγουμε», είπε το κορίτσι. Εκείνο με το τζιν παντελόνι. Τα παιδιά την ακολούθησαν. Μόνο ένα μικρό αγόρι, τόσο da μικρό, δεν έφυγε. Άπλωσε το χέρι του και ψαχούλεψε το δικό μου. «Είσαι στ' αλήθεια σοκολατένια;», με ρώτησε. Χαμογέλασα. «Από πού ήρθες;». Έδειξα με το κεφάλι μου τον κάμπο. «Από κει πέρα», είπα. «Και τώρα πού θα πας;», ξαναρώτησε. «Εκεί πέρα». «Θα ξανάρθεις;». Δεν πρόλαβα ν' απαντήσω. Τη στιγμή εκείνη μια γυναίκα βγήκε απ' ένα σπίτι. «Μη, μη ζυγώνεις το γυφτάκι, φώναξε. Θα κολλήσεις ψείρες». Έτρεξε κι άρπαξε το παιδί από το χέρι. Εκείνο τρόμαξε. Έμπηξε τα κλάματα. Μέσα στ' αναφιλητά του έλεγε και ξανάλεγε: «Είναι σοκολατένια... Είναι σοκολατένια...».

Ομάδα 2η

Ρηγάτος Γ., *Έρως φυγής*, εκδ. Πατάκη, Αθήνα 1999, σ. 61-64.

Βρήκε γρήγορα δουλειά. Πότε αγρότης στον κάμπο, πότε τσομπάνης στα βουνά. Δούλεψε εργάτης σε φαροκάικο και καθαριστής σε κοτέτσια. Έπλυνε γουρουνάδικα. Έκτισε ξερολιθιές και μάντρες, πότισε τσιμέντα σε γιαπιά και κουβάλησε υλικά για αυθαίρετα. Έκανε μεροκάματα σε χωματερές και καθάρισε βόθρους. Πελέκωσε πέτρα και μάζεψε ελιές, κουβάλησε ντοματάκια στο κονσερβοποιείο και φόρτωσε καρπούζι σε φορτηγά.[...].

Τα χέρια του δεν τα όριζε από τον πόνο. Σκληρά, μπορούσε να κτυπήσει καρφί με την παλάμη του και να μην τρυπηθεί. Ο ήλιος και ο αέρας, το κρύο και η ζέστη, η σκόνη και η αλμύρα ψήσανε το πετσί του.

Του δίνανε φαΐ εκεί που δούλευε ή, αν δε του δίνανε, όλο κι έβρισκε ζαρζαβατικά στους μπαξέδες και στα χωράφια. Του χάριζαν αποφόρια τα αφεντικά κι οι νοικοκυρές του δίνανε και παπούτσια που δεν τους κάνανε...

Κόντευε χρόνο, είχε κάνει ένα κομπόδεμα και σκεφτόταν να φύγει για «μέσα». Αναγάλιαζε η καρδιά του στην ιδέα πως θα ξανασμίξει με τη γυναίκα του, πως θα φιλήσει τα παιδιά του, πως θα πιει καφέ στο καφενείο με τον πατέρα του.

Νύχτα το κορμί παραδομένο ύστερα από τον παραδαιμόνη της μέρας και το μυαλό να ταξιδεύει λεύτερο στις αλήθειες και στα ψέματα του σκοταδιού. Κανόνι να βάραγε, δε θα ξυπνούσε. Ξύπνησε με κλοτσιές που τον βάραγαν. Τρεις ήταν, φορούσαν μάσκες, κρατούσαν κι από μια κοντόκανη καρραμπίνα ο καθένας τους: «Τα λεφτά, φέρ' τε τα λεφτά». Τους κρατούσαν όσους βρήκαν με το φόβο της καρραμπίνας. Με το μυαλό μισοκοιμισμένο, με το κορμί παράλυτο από τον ύπνο και από τον φόβο. Τον χτύπησαν μια με το κοντάκι στα μούτρα, για να δείξουνε πως δεν αστειεύονται. Τον πήραν τα αίματα. Τα 'δωσε. Τα έδωσαν και οι άλλοι. Ύστερα τον πήραν τα κλάματα.

Πρωί, με τα μάτια πρησμένα από το κλάμα, με τα αίματα ξερά στο πρόσωπο, πήγε στο αστυνομικό τμήμα. Ο αξιωματικός υπηρεσίας λιγώθηκε από τα γέλια: «Αλβανούς; Λήστεψαν Αλβανούς;». Και δώσ' του να χτυπιέται. Όταν συνήλθε, του πήρε κατάθεση, τον έβαλε να υπογράψει, του πήρε αποτυπώματα και τον έβγαλε φωτογραφίες. «Μεταξύ σας ληστεύεστε», του είπε. «Αν έβγαζες καποιανού τη μάσκα, Αλβανό θα έβλεπες. Ίσως και κάποιον από τους συγγάτοικούς σου, φίλο του ή συγγενή του. Κάποιος από σας τους μίλησε για τα λεφτά σας και τώρα μετράει το μερτικό του». Ύστερα, τον παρέδωσε στα όργανα να τον κρατήσουν στο τμήμα, ώσπου να τον απελάσουν. Ήξερε πως θα συμβεί έτσι, γι' αυτό πήγε στο τμήμα. Θα είχε μια γωνιά να μείνει, ένα πιάτο φαΐ. Κι ύστερα θα τον πήγαιναν με την κλούβα ως τα σύνορα.

Ομάδα 3η

Μπρεχτ Μπ., «Η Εβραία», θεατρικό μονόπρακτο.

– Ναι, φεύγω. Φριτς, τώρα. Ίσως έμεινα πιο πολύ απ' όσο έπρεπε... Συγχώρεσέ με, αλλά...

(Σταματάει, σκέφτεται και ξαναρχίζει)

– Φριτς, μην προσπαθήσεις να με κρατήσεις άλλο, δεν μπορείς πια... είναι ολοφάνερο πως αν μείνω, θα σε καταστρέψω, Ξέρω πως δεν είσαι δειλός, δε φοβάσαι την αστυνομία, όμως υπάρχουν και χειρότερα. Δε θα σε πάνε βέβαια σε στρατόπεδο συγκεντρώσεως, αλλά αύριο μεθαύριο, δε θα σ' αφήσουν να μπει στην κλινική σου... Εσύ δε θα πεις τίποτε, μα θ' αρρωστήσεις. Δε θέλω να σε βλέπω καθισμένο όλη μέρα εδώ μέσα, να ξεφυλλίζεις περιοδικά... φεύγω από καθαρό εγωισμό, και τίποτε άλλο. Μην πεις τίποτα...

(Σταματάει πάλι. Ξαναρχίζει)

– Μην πεις πως δεν έχεις αλλάξει. Έχεις!... Την περασμένη βδομάδα ανακάλυψες, «κρίνοντας εντελώς αντικειμενικά», ότι το ποσοστό των Εβραίων ανάμεσα στους επιστήμονες «δεν είναι και τόσο μεγάλο». Όλα αρχίζουν με κάτι τέτοιες «αντικειμενικές διαπιστώσεις» ...και γιατί μου λες ολοένα ότι ποτέ δεν ήμουν τόσο φανατική Εβραία όπως τώρα; Και βέβαια είμαι! Ο φανατισμός, βλέπεις, είναι κολλητικός!...Ω, Φριτς, τι κακό μας βρήκε!

(Σταματάει πάλι. Ξαναρχίζει)

– Δε στο είπα πως θέλω να φύγω, πως ήθελα να φύγω από καιρό, γιατί δεν μπορώ να μιλήσω όταν σε κοιτάω, Φριτς. Τότε, τα λόγια μού φαίνονται τόσο άχρηστα και μάταια... «Αυτοί» έχουν αποφασίσει για όλα και για όλους, το ξέρεις. Όμως, τι τους έχει πιάσει; Τι θέλουν, πραγματικά; Τι τους έκανα εγώ; Ποτέ μου δεν ανακατεύτηκα στην πολιτική. Ψήφισα εγώ τον Τέλμαν και τους άλλους κομμουνιστές; Είμαι μια αστή νοικοκυρά με υπηρεσία και λοιπά... και ξαφνικά, σου λένε πως μονάχα οι ξανθές γυναίκες έχουν το δικαίωμα να είναι νοικοκυρές και αστές!... Τον τελευταίο καιρό, σκέφτηκα πολλές φορές κάτι που μου είχες πει πριν αρκετά χρόνια: πως υπάρχουν άνθρωποι «χρήσιμοι» και άλλοι «λιγότερο χρήσιμοι», και πως οι πρώτοι έχουν δικαίωμα να παίρνουν ινσουλίνη, όταν είναι άρρωστοι, ενώ οι δεύτεροι δεν έχουν. Κι εγώ, η ανόητη, συμφωνούσα μαζί σου!... Τώρα, φτιάξαν κι άλλες κατηγορίες τέτοιου είδους, κι εγώ ανήκω στην κατηγορία των άχρηστων. Καλά να πάθω!

(Σταματάει πάλι. Ξαναρχίζει)

– Ναι, φτιάχνω τις βαλίτσες μου, μην κάνεις πως δεν κατάλαβες τίποτε, όλες αυτές τις μέρες... Φριτς, μπορώ να υπομείνω τα πάντα, εκτός από ένα: να μην κοιταγόμαστε στα μάτια, τις τελευταίες ώρες που μας μένουν. Αυτό δεν πρέπει να το καταφέρουν οι ψεύτες που αναγκάζουν όλο τον κόσμο να λείει ψέματα ... πριν δέκα χρόνια, άμα έλεγε κανένας ότι δε φαίνομαι πως είμαι Εβραία, εσύ απαντούσες αμέσως: «Πώς, φαίνεται!» και χαιρόμουνα γι' αυτό. Ήταν τίμιο και ξεκάθαρο... Γιατί, λοιπόν, τώρα να κρυβόμαστε πίσω από το δάχτυλό μας; Φεύγω, επειδή, αν μείνω, θα σε πάψουν από αρχίατρο. Κι επειδή σού έχουν κιόλας κόψει την καλημέρα στην Κλινική, κι επειδή δεν κλείνεις μάτι, τις νύχτες... Μην μου πεις να μείνω. Φεύγω βιαστικά επειδή δε θέλω να μου πεις εσύ, μια μέρα, να φύγω. Γιατί αυτό θα γίνει αργά ή γρήγορα. Είναι ζήτημα χρόνου. Ο χαρακτήρας είναι ζήτημα χρόνου, αντέχει περισσότερο ή λιγότερο, όπως και τα γάντια, τα καλά κρατάνε πολύ, αλλά όχι για πάντα... Μην νομίζεις πως είμαι θυμωμένη. Όχι, είμαι! Γιατί πρέπει εγώ να δείχνω πάντα «κατανόηση»; Τι καλό υπάρχει στο σχήμα της μύτης μου ή στο χρώμα των μαλλιών μου; Πρέπει να παρατήσω την πόλη που γεννήθηκα, για να μην είναι «αυτοί» υποχρεωμένοι να μου δίνουν και 'μένα βούτυρο!... Τι είδους άνθρωποι είσαστε; Ναι και εσύ! Βρήκατε τη θεωρία των κβάντα, κι όμως κάθεστε και σας διατάζουν αυτοί οι κανίβαλοι... Σας τάζουν πως θα κατακτήσετε τον κόσμο, αλλά δε σας επιτρέπουν να κρατήσετε τη γυναίκα που θέλετε. Απ' τη μια τεχνητή αναπνοή και απ' την άλλη, θηλιά στο λαιμό!... Είσαστε τέρατα ή ποδογλύφτες τεράτων!...Ναι, είμαι παράλογη, αλλά τι χρησιμεύει η λογική σ' ένα τέτοιο κόσμο; Κάθεσαι εκεί και βλέπεις τη γυναίκα σου να φεύγει και δε λες λέξη. Οι τοίχοι έχουν αυτιά, ε; Μα τι να τα κάνουν, αφού δε μιλάει κανένας σας; Οι μισοί ακούνε και οι άλλοι μισοί σωπαίνουν...».

Ομάδα 4η

Brown C., *Το αριστερό μου πόδι*, μτφρ. Δ. Μπόκοτα, εκδ. Λιβάνη, Αθήνα 1994, σ. 13-15.

[...] Διαπιστώνοντας ότι οι γιατροί δεν μπορούσαν να τη βοηθήσουν εκτός από το να της λένε να μην ελπίζει τίποτε από 'μένα, ή, με άλλα λόγια, να ξεχάσει πως ήμουν ένα ανθρώπινο πλάσμα και μάλλον να με αντιμετωπίζει σαν κάτι που πρέπει να τρέφεται και να πλένεται και μετά να μπαίνει στην άκρη, η μητέρα αποφάσισε να πάρει το ζήτημα στα δικά της χέρια. Ήμουν το παιδί της, και συνεπώς μέλος της οικογένειας, χωρίς να δίνει σημασία στο πόσο ηλίθιος κι ανίκανος θα γινόμουν όταν μεγάλωνα, ήταν αποφασισμένη να μου συμπεριφερθεί όπως και στους υπόλοιπους, και όχι σα να ήμουν ο «αλλόκοτος» στο πίσω δωμάτιο για τον οποίο δε θα μιλούσαν ποτέ μπροστά στους ξένους.

Αυτή ήταν μια σημαντική απόφαση για τη μελλοντική μου ζωή. Σήμαινε ότι θα είχα πάντα τη μητέρα στο πλευρό μου να με βοηθάει ν' αγωνίζομαι σ' όλες τις μάχες που επρόκειτο να δώσω και να με τροφοδοτεί με καινούργια δύναμη όταν ήμουν σχεδόν νικημένος. Βέβαια δεν ήταν εύκολο γι' αυτήν, γιατί οι συγγενείς και οι φίλοι είχαν αποφασίσει διαφορετικά. Συμφωνούσαν στο ότι θα έπρεπε να αντιμετωπίζομαι ευγενικά, συμπαθητικά, αλλά όχι με σοβαρότητα. Αυτό θα ήταν λάθος. «Για το καλό σου», της έλεγαν, «μην αντιμετωπίζεις αυτό το αγόρι όπως τ' άλλα, στο τέλος θα σου ραγίσει την καρδιά». Ευτυχώς για 'μένα, η μητέρα και ο πατέρας αντιστάθηκαν σε όλους. Και η μητέρα, που δεν ήταν ικανοποιημένη να λέει απλώς ότι δεν ήμουν ηλίθιος, βάλθηκε κιόλας να το αποδείξει, όχι από καμιά αυστηρή αίσθηση του καθήκοντος αλλά από αγάπη. Γι' αυτό και μπόρεσε να πετύχει τόσα πολλά...

Η μητέρα μου διηγείται πως μια μέρα καθόταν μαζί μου στο πάνω δωμάτιο, δείχνοντάς μου εικόνες από ένα μεγάλο βιβλίο που είχα πάρει δώρο από τον άγιο Βασίλη τα περασμένα Χριστούγεννα. Μου διάβαζε τα ονόματα των διαφόρων ζώων και λουλουδιών που υπήρχαν εκεί μέσα, χωρίς επιτυχία να με κάνει να τα επαναλάβω. Αυτό κράτησε ώρες ολόκληρες, μιλούσε και γελούσε μαζί μου. Τέλος, έσκυψε πάνω μου και είπε γλυκά στ' αυτί μου:

«Σου άρεσε, Κρις; Σου άρεσαν οι αρκούδες, τα μαϊμούδάκια κι όλα τα όμορφα λουλούδια; Γνέψε με το κεφάλι σου ναι σαν καλό αγόρι». Και να της δείξω ότι την είχα καταλάβει. Το πρόσωπό της έγερνε πάνω απ' το δικό μου γεμάτο ελπίδα. Ξαφνικά, άθελά μου, το αλλόκοτο χέρι μου υψώθηκε και άρπαξε μια από τις μαύρες μπουύκλες που έπεφταν γύρω απ' το λαιμό της. Απαλά χαλάρωσε τα σφιγμένα δάχτυλά μου, που μερικές φορές τρίχες κρέμονταν ακόμα μπερδεμένες ανάμεσά τους.

Κατόπιν, γύρισε την πλάτη στο περίεργο βλέμμα μου κι έφυγε απ' το δωμάτιο κλαίγοντας. Η πόρτα έκλεισε πίσω της. Όλα έμοιαζαν χωρίς ελπίδα. Φαινόταν σα να είχαν δίκιο οι συγγενείς στην άποψή τους πως ήμουν ηλίθιος και δε γινόταν τίποτε.

Τώρα μιλούσαν για κάποιο ίδρυμα.

«Ποτέ», είπε η μητέρα μου σχεδόν βίαια, όταν της το πρότειναν. «Ξέρω πως το αγόρι μου δεν είναι ηλίθιο. Το σώμα του είναι κατεστραμμένο, όχι το μυαλό του. Είμαι σίγουρη γι' αυτό».

Σίγουρη; Βαθιά μέσα της παρακαλούσε το θεό να της δώσει κάποια απόδειξη της πίστης της. Γνώριζε ότι άλλο ήταν να πιστεύεις και εντελώς άλλο να μπορείς να αποδεικνύεις την πίστη σου...

Όμως δεν μπορούσα να κάνω νεύμα.

Ομάδα 5η

Κλιάφα Μ., *Ο δρόμος για τον Παράδεισο είναι μακρύς*, εκδ. Κέδρος, Αθήνα 2003.

1 Δεκεμβρίου

Αγαπημένη μου φίλη Ελένη,

Έλαβα το γράμμα σου και χάρηκα πολύ, γιατί φοβόμουνα πως με την αλλαγή της διεύθυνσης μπορούσε και να χαθεί. Ευτυχώς ο ταχυδρόμος είναι ο ίδιος –το διαμέρισμα που νοικιάσαμε είναι στην ίδια γειτονιά με το παλιό μας σπίτι– κι έτσι απ' την πλευρά αυτή δεν υπάρχει πρόβλημα.

Το πρόβλημα είναι οι νέοι μας γείτονες –θέλω να πω, οι ένοικοι των άλλων διαμερισμάτων– οι οποίοι, όταν έμαθαν από το διαχειριστή της πολυκατοικίας πως είμαστε από την Αλβανία, άρχισαν να μαζεύουν υπογραφές για να μας διώξουν. Δε θέλουν, λέει, να ζουν κάτω από την ίδια στέγη με ανθρώπους για τους οποίους δεν ξέρουν από πού κρατάει η σκούφια τους και τι καπνό φουμάρουν.

Προ ημερών η μαμά συνάντησε στο ασανσέρ την κυρία που μένει ακριβώς από κάτω από το δικό μας διαμέρισμα. Την καλημέρισε και, όταν της είπε ποια είναι, η κυρία αυτή άρχισε να βρίζει τη μαμά και να την κατηγορεί πως τάχα κάνουμε θόρυβο και την ενοχλούμε. «Τι ζητάτε στην Ελλάδα;», της είπε. «Εδώ ζούνε τίμιοι άνθρωποι. Δε θέλουμε μαχαιροβγάλτες μέσα στο σπίτι μας. Να ξεκουμπιστείτε και να φύγετε». Η μαμά δε μίλησε καθόλου. Τι να της έλεγε; Χθες είχαμε καινούργιο επεισόδιο. Ένας άλλος ένοικος συνάντησε στο διάδρομο τον αδελφό μου και τον αποκάλεσε βρωμο-Αλβανό. Ο Σπύρος ήρθε στο σπίτι σε κακά χάλια. Τα έβαλε με τη μαμά. «Δεν είναι ανάγκη να λες σ' όλο τον κόσμο πως είμαστε από την Αλβανία», της είπε. Όταν γύρισε ο μπαμπάς από τη δουλειά του, πήγε και βρήκε τον ιδιοκτήτη του διαμερίσματος. «Τι θα γίνει μ' αυτή την κατάσταση;», τον ρώτησε. «Ε, τι να κάνουμε; Υπάρχουν και ρατσιστές», του απάντησε εκείνος και τον διαβεβαίωσε πως με τον καιρό θα τους περάσει. Αυτούς μπορεί να τους περάσει. Εμάς όμως η ζωή μας έχει γίνει κόλαση. Γιατί δεν καταλαβαίνουν πόσο πολύ μας πληγώνουν; Εμείς δε βλάψαμε κανέναν. Τι διαφορά έχει αν είσαι Αλβανός, Έλληνας, Τούρκος ή Νιγηριανός; Όλοι πλάσματα του Θεού είμαστε. Γιατί μερικοί άνθρωποι γίνονται τόσο κακοί; Γιατί δεν μπορούν να ανεχτούν το διαφορετικό;

Φοβάμαι, Ελένη, πως δεν μπορείς να με νιώσεις. Δε φταις εσύ. Εσύ είσαι τυχερή. Ποτέ δε θα αντιμετωπίσεις μια παρόμοια κατάσταση. Δε θα δεις ποτέ το φόβο στα μάτια του γείτονά σου. Εσύ τα έχεις όλα: οικονομική άνεση, ομορφιά, έρωτα... Η ζωή είναι δική σου. Ενώ εγώ...

Δεν μπορώ να συνεχίσω το γράμμα μου. Ένας κόμπος έχει σταθεί στο λαιμό μου και με πνίγει.

Βερόνικα

6 Δεκεμβρίου